

Рецензия

от професор Николай Стефанов Радулов, преподавател в Нов български университет,
област на висше образование 9. „Сигурност и отбрана“, професионално направление
9.1. „Национална сигурност“

за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“ в професионално
направление „Икономика“, научна специалност „Икономика и управление (Индустрия)
от Инж. Димитър Кирилов Белелиев

**Тема на дисертационния труд: „Оценка на енергийната сигурност в
България“.**

Дисертацията е в обем от 175 страници, от които 159 стр. основен текст и 16 стр. приложения. В структурно отношение е изградена от увод, три глави, заключение, библиографска справка и приложения. В текста има 45 таблици и 46 фигури и схеми. Цитираните литературни и справочни източници са 98.

I. Основни характеристики на дисертационни труд

1. Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение

В последните години, с глобализацията и навлизането на съвременните интернет-свързани технологии, с ускоряването на технологичния трансфер, все по-актуални стават въпросите за сигурността. До голяма степен всичко това е резултат на видимия процес на интернационализация, секюритизация и процеса на възникване и събиране на т.н. „Големи данни“, въвеждащи нови виждания и изисквания във всички области на познатия ни свят. Наред с редица съставлящи, енергийната сигурност се възприема като основен елемент на националната сигурност.

По отношение на развитието на сектора „Производство и доставка на енергийни ресурси“, енергийната сигурност се свързва с основните национални приоритети за сигурни и непрекъснати доставки на електрическа енергия и горива. Тези приоритети комуникират със съществуващ енергиен модел, в който България се определя като

важен енергиен и енергопреносен хъб както за съседните на нас страни, така и за страните от Западни Балкани и Централна Европа.

Актуалността на темата е свързана с необходимостта да се оцени коректно енергийната сигурност на България и на тази основа да се предложат подходящи механизми за нейното устойчиво управление чрез поставяне на въпросите за енергийна сигурност като основен компонент на Стратегията за развитие на България 2030 и Енергийна стратегия на България 2030.

Значимостта на изследването е в създаването на иновативен действен модел на основата на адаптиране и модернизирание на съществуващи вече модели, за оценка на енергийната сигурност на България и нейното устойчиво управление. Интегрират се основни подходи и методи и на тази основа се предлага адекватен модел за оценка на енергийната и националната сигурност. Анализът на влиянието на различни фактори, довежда до устойчиво управление на енергийната сигурност.

2. Точно формулирани цели и задачи на дисертацията

Тезата на автора е, че оценката и анализът на енергийната сигурност е необходимо да се изследват в контекста на изследване на националната сигурност при използване на подходящ и адекватен за българските условия комплексен модел на реалното проявление на система от фактори и присъщите им индикатори, изразяващи влиянието на техническите, технологичните, икономическите и пазарните, социалните и екологичните компоненти, определящи енергийната сигурност.

Формулираната цел за изграждане на действен модел за оценка на енергийната сигурност в контекста на възможностите за интегриране в единна система на многообразни подходи и методи естествено води до предлагане на комплекс от мерки за устойчиво управление на енергийната сигурност. Постигането на целта авторът реализира чрез изпълнение на пет основни задачи, свързани с прилагане и систематизация на основни категории и понятия на националната и енергийната сигурност. Класифицира основните измерители на националната сигурност и на енергийната сигурност в единна система от показатели и индикатори. Систематизира в единен комплекс инструментариума за оценка на енергийната сигурност в страната. Провежда изследване за идентификация и отстраняване на пропуски и проблеми в енергийната сигурност. Формулира система от конкретни мерки за устойчиво управление на енергийната сигурност в България.

3. Доказателства, че дисертационният труд е разработен самостоятелно

Структурата, съдържанието и обемът на дисертационния труд съответстват на изискванията. Получените резултати са изчерпателно и коректно описани и според мен са достатъчни за постигане на поставената цел и изпълнение на научните задачи. Дисертационният труд е самостоятелно дело на автора.

4. Степен на познаване на състоянието на проблема и съответствие на използваната литература

Авторът познава в детайли състоянието на проблема. Демонстрираният изследователски нюх, творческа дейност в изследваното направление и съответстващото образование му позволяват да подходи с необходимата сериозност към темата. Отнася се творчески и критично към съществуващия достъпен научен и литературен материал. Оценката му за състоянието на проблема към момента на публикуване на дисертационния труд е вярна.

Използваните източници са 98 броя. Анализът на списъка с използваните заглавие показва добрата осведоменост на автора.

5. Коректност при цитирането на представителен брой автори

В работата по изследването са **използвани източници** от български, руски, английски автори по теория на сигурността, геополитиката, енергетиката. Източниците са цитирани коректно.

6. Наличие на обоснован и разработен теоретичен модел на изследването

Авторът е разработил и използвал научно обоснован и приложим модел на изследване. Това му е позволило да се справи успешно, както с интердисциплинарността на темата, така и с нейната не малка сложност.

7. Съответствие на избраната методология и методика на изследване с поставената цел и задачи на дисертационния труд

Методологията на дисертационното изследване е подбрана правилно и коректно. Насочена е както към постигане на целите и задачите на изследователското търсене, така и към доказването на основната научно-изследователска теза. Авторът е използвал анализ, синтез, наблюдение, екстраполация, анкетиране и интервюиране.

Набирането на информацията за изследването е осъществена посредством успешна комбинация от изследователски методи. Индуктивният и дедуктивният метод, анализът, сравнителният анализ, анализът на анализа и синтезът се използват във всички части на изследването. Те спомагат за индивидуализиране на проблемите и в същото време за извеждане на обобщенията и заключенията.

8. Наличие на собствен принос при събирането и анализирането на емпиричните данни

Реализирано е теоретико-емпирично проучване с приложен характер по сравнително недостатъчно изследвана проблематика, което успешно синтезира теоретичен анализ, емпирично изследване, концептуален и приложен модел за едно модерно управление на енергийната сигурност.

II. Описание на приносите:

1. Кратка характеристика на естеството и оценка на достоверността на материала, върху който се градят приносите на дисертационния труд

В дисертационния труд са постигнати научни и приложни приноси. Те могат да се отнесат към натрупване на нови знания, свързани със съвременното състояние и перспективи на енергетиката и управлението ѝ в свят, пълен с несигурност и заплахи.

Приносите обогатяват съществуващите знания, доказват и развиват съществени страни в разкритите от автора проблеми в сигурността на енергетиката.

2. Описание на приносите на кандидата и класифицирането им

Дисертационният труд съдържа теоретични обобщения и решения на научни или научно-приложни проблеми, които представляват оригинален принос в науката.

Тези приноси се заключават в:

Систематизирани са и са разгледани от гледна точка на еволюционното развитие основни категории и понятия, свързани с основите на енергийната сигурност.

Извършен е анализ на разнообразни теоретични и приложни подходи, методи и инструменти за оценка и измерване на енергийната сигурност, въз основа на които е извършено обобщение и е създадена методика за оценка на енергийната сигурност в България.

На базата на теоретично и приложно изследване на автора е извършена оценка и е направено подходящо ранжиране на факторите, влияещи върху енергийната сигурност на България, което позволява идентификация на основни проблемни области на развитие на енергийния сектор.

В рамките на емпирично изследване, на основата на предложен авторски модел за оценка на енергийната сигурност е проведен тест за стратегическо планиране на енергийния сектор, включващ действен модел за оценка на енергийната сигурност.

Доразвит е приложният инструментариум за оценка и анализ на енергийната сигурност, като е предложена и тествана методика за оценка интересите на заинтересованите страни.

На основата на получените резултати от тестване и апробиране на авторския модел за оценка на енергийната сигурност са сравнени и оценени текущите характеристики на енергийните компании и алтернативите за перспективно развитие на енергийния сектор в смесена, доминиращо пазарна икономика.

3. Оценка на степента на лично участие на дисертанта в приносите

Дисертацията и авторефератът са **самостоятелно дело** на автора и успешно защитават изявените от него в справката претенции за научни и научно приложни приноси.

4. Оценка на съответствието на автореферата с основните положения и приносите на дисертационния труд

Авторефератът е разработен съгласно изискванията и отразява същността, методологията и резултатите на изследването.

III. Въздействия на дисертационния труд върху външната среда

1. Преценка на публикациите по дисертационния труд: брой, характер на изданията, в които са публикувани

Публикациите, свързани с дисертационния труд са 11. Стилът на автора е задълбочен, достъпен, академичен. Според мен, посочените публикации **са свързани със съществена част** от изследването и отразяват получените резултати в него.

2. Използване и цитиране от други автори, отзиви в научния печат и др.

Практическата полезност на дисертационния труд е безспорна. Описаните в него идеи и подходи могат да се използват за имплементиране в сигурността на енергетиката на качествено нов инструментариум, който да я постави на нивото на съвременния свят. Дисертацията може да бъде използвана за допълнително разработване на проблеми, свързани с енергийната сигурност и управлението ѝ, като вероятно ще представлява интерес за широк кръг от изследователи.

IV. Лични качества на автора (ако рецензентът го познава)

Познавам инж. Димитър Кирилов Белелиев само по неговата научна продукция, така че преценката ми за него е като за перспективен и прецизен изследовател и активен участник в изследователската сфера.

V. Мнения, препоръки и бележки

Работата е конструирана разбираемо и изложението е логически правилно подредено. Нямам препоръки и бележки.

VI. Заключение

Разработеният дисертационен труд от инж. Димитър Кирилов Белелиев на тема: „Оценка на енергийната сигурност в България“ по съдържание, обем и структура отговаря на изискванията за придобиване на образователната и научна степен „доктор“, регламентирани в Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за неговото прилагане.

Оценката ми е ПОЛОЖИТЕЛНА.

Предлагам на инж. Димитър Кирилов Белелиев да се присъди образователна и научна степен „доктор“ в професионално направление „Икономика“, научна специалност „Икономика и управление (индустрия)“.

Дата 28.08.2020 г

Подпис:

София

Проф. Николай Стефанов Радулов, д. н.